

onderwijs & opvoeding

BRAND! Anniek van den Brand

Jongetje

Het was 1996 toen ik op een mistige herfstochtend aankwam bij een basisschool in een Rotterdamse probleemwijk. Als economisch redacteur zou ik een reportage schrijven over melkertiers – mensen 'met een grote afstand tot de arbeidsmarkt' die via een gesubsidieerde baan werkervaring opdeden. Ze waren vernoemd naar toenmalig minister van sociale zaken en werkgelegenheid Ad Melkert. Ik herinner me niet meer de mevrouw of meneer met de nieuwe baan voor wie ik kwam. Maar de school die de melkertier in dienst had genomen, is me altijd bijgebleven.

's Ochtends voor achten trof ik de directeur speurend op het schoolplein. Tussen de bladeren zocht hij naar sleutels of een verloren portemonnee – althans, dat dacht ik. Hij bleek op zoek naar naalden, spuiten, gebruikte condooms en wapens. Binnen liet hij de oogst zien van het afgelopen jaar. Op een boekenplank, buiten bereik van kinderhanden, lagen zes messen. Netjes op een rij van klein naar groot.

Toen de lessen een minuut of tien bezig waren, stapte er een jongetje bij de directeur binnen. Hij was niet ouder dan een jaar of zes. Zonder schoenen stond hij bibberend in een hemdje en een onderbroek voor het bureau. "Hee Danla, wat goed dat je bent gekomen", zei de man hartelijk. "Kom eens hier." In een grote kartonnen doos, die me tot

dan toe niet was opgevallen, zocht de directeur een lange broek, een bloes, een trui, een paar sokken en een paar schoenen bij elkaar. "Trek gauw aan." Uit een tas pakte hij zijn lunchpakket en haalde er een boterham uit. "Eet maar op."

Danla's moeder was een vrouw met grote problemen, vertelde hij. Ze was verslaafd aan alles waaraan een mens zoal verslaafd kan raken. Zag ik dat dichtgetimmerde pand aan de overkant? Daarnaast woonde ze met haar twee zontjes. Veel meer dan wat smerige matrassen had ze niet. 'Een klein wonder', zei de directeur, dat Danla iedere ochtend weer naar school kwam.

Ik was onthutst. Ik had er geen idee van dat in Nederland kinderen opgroeien in zo'n troosteloosheid. Het onderwijzend personeel om mij heen leek zich zulke emoties niet te kunnen veroorloven. De Rotterdamse juffen en meesters stroopten de mouwen op en gingen aan de slag.

Vanochtend liep ik met zoon en dochter naar school. Ondanks de nevel beloofde het een prachtige herfstdag te worden. Bibberend trok zoon de rits van zijn trainingsjack wat verder dicht. Ineens dacht ik aan dat jongetje van toen – een man van begin twintig nu. Waar zou hij zijn, wat zou er van hem zijn geworden?

"Au, je knijpt in mijn hand", zei dochter bozig.

Hoe betrokken de stiefmoeder ook is bij haar nieuwe familie, ze blijft een orgaan in een vreemd lichaam, schrijft Renate Dorrestein in haar nieuwe roman 'De stiefmoeder'. 'Eén foutje kan fataal zijn.'

Renate Dorrestein leek uitgeschreven over het gezin. Tot ze het stiefgezin ontdekte.

FOTO MARCO HOFSTE

vijf vragen over een kroegentocht voor ouders

Praat over drank vanuit de belevingswereld van je kind

Terwijl Leerdamse pubers thuis braaf op de bank hangen, duiken hun ouders volgende week de kroeg in. Anneke Risselada van het project 'Verzuip jij je Toekomst?' introduceert pa en ma in het uitgaansleven van hun kind.

Somajeh Ghaeminia

Weten ouders niet hoe het eraan toe gaat in een kroeg? Ze zijn zelf toch ook jong geweest?

"Sommige ouders hebben geen of weinig ervaring met uitgaan. Het heeft voor hen echt zin om zich te

verdiepen in de leefwereld van hun kind. Daarom heeft de gemeente met de GGZ, de GGD en de politie een alcoholvrije kroegentocht georganiseerd. Al beseffen ouders het niet, ze hebben een grote invloed op het drinkgedrag van hun kind. Wilen ze daarover het gesprek aangaan, dan is het goed om dit te doen vanuit de belevingswereld van kinderen. Bovendien gaat het nu heel anders dan twintig jaar geleden. Jongeren gebruiken andere middelen, drinken andere drankjes."

Wat drinken ze zoal?

"Ze drinken veel energiedrankjes. In combinatie met alcohol kan dit gevaarlijk zijn, want je voelt niet dat je dronken bent. De plotselinge klap door de alcohol is enorm. Ze drinken veel zoets, zoals breezers en

mixdrankjes. Daarin schuilt het gevaar dat de alcohol nauwelijks te proeven is. Ook komen jongeren tijdens het uitgaan in aanraking met partydrugs. Daar geeft een specialist van de verslavingszorg tijdens de kroegentocht voorlichting over."

Hoe kunnen ouders alcohol onderzestien jaar verbieden als ze zelf graag een borrel drinken?

"Met die vraag lopen veel ouders rond. Belangrijk is dat ze regels stel-

len en consequent zijn. Ze kunnen hun kind aangeven dat er verschil is tussen regels voor jongeren en volwassenen. Stemmen en autorijden mag je ook pas vanaf je achttiende. Ze kunnen uitleggen dat het belangrijk is om het drinken van alcohol zo lang mogelijk uit te stellen. Want hoe jonger je begint, hoe sneller en regelmatigiger je gaat drinken, hoe meer je kapot maakt. Toch moeten ouders zich ook bewust blijven van hun voorbeeldfunctie."

Dus zelf ook geen glas wijn meer bij het eten?

"Het is goed om dat niet elke dag te doen. Zo laat je zien dat gezellig en lekker eten ook zonder alcohol kan. Als een ouder tijdens het koken standaard een fles wijn open heeft staan, dan geeft hij een signaal af.

Onbewust misschien maar toch."

Zitten de kroegbazen wel te wachten op alcoholvrije gasten?

"We gaan langs drie kroegen die er graag aan meewerken. Het is ook in hun belang. Zij hebben als alcoholverstrekker een verantwoordelijkheid. Tijdens de kroegentocht kunnen ze uitleggen wat voor alcoholbeleid ze voeren, hoe ze letten op het gebruik van genotsmiddelen, hoe ze de leeftijds grens hanteren en hoe ze samenwerken met de politie.

De politie geeft ook voorlichting aan de ouders, over veiligheid tijdens het uitgaan. Niet om ouders af te schrikken, maar om ze te laten inzien: zo gaat het in de kroeg tegenwoordig. Besef dat je invloed hebt en maak daar gebruik van. Ga met je puber in gesprek."

De combinatie van energiedrankjes en alcohol kan gevaarlijk zijn

onderwijs & opvoeding

Stiefmoeder blijft zwerfkei

INTERVIEW

Iris Pronk

Les één voor de geslaagde stiefmoeder: kijk de andere kant op. Bemoei je niet met de opvoeding van de kinderen, al pakt je man het nog zo verkeerd aan. Les twee: ken je plek. Weet dat je er nooit echt bij zult horen, al plak je pleisters, droog je tranen, kook je grote pannensoep.

De stiefmoeder blijft een 'orgaan in een vreemd lichaam', schrijft Renate Dorrestein in haar nieuwe roman. Ze rolt als een 'zwerfkei' een gezin binnen, blijft daar soms jaren liggen, waant zich veilig, maar o wee: één foutje kan fataal zijn. Bindt zij de strijd aan met een stiefdochter – in sprookjes de prinses – dan legt de stiefmoeder het af.

"Ik dacht dat ik uitgeschreven was over het gezin", zegt Dorrestein in haar woonkamer in Aerdenhout. Een ongemakkelijke gedachte voor een schrijfster die het gezin altijd gretig gefileerd heeft. Haar oeuvre draait om het verbond van bloedverwanten, dat warm en veilig heet te zijn. Maar de banden knellen, de veiligheid is schijn, soms vloeit er bloed.

Na 24 boeken had ze dat gezin definitief als broeinest ontmaskerd, veronderstelde Dorrestein. Totdat haar blik viel op een goudmijn aan haar voeten: het stiefgezin. De schrijfster is zelf al twintig jaar 'stiefmoeder light': haar partner – met wie ze niet samenwoont – is vader van een inmiddels volwassen dochter.

"Ik heb met mijn stiefdochter altijd een heel gezellige band gehad", zegt Dorrestein. "Dat komt mede doordat we niet permanent in één huis leefden. Dat maakte het voor mij makkelijk om mijn blik af te wenden als iets me niet beviel. Ik dacht dan: 'Morgen ga ik weer naar m'n eigen huis, na mij de zondvloed.'"

Zo viel Dorrestein niet in de valkuil waarin veel andere stiefmoeders wel donderen. Die hebben torenhoge verwachtingen, ontdekte de schrijfster op de internetfora die ze tijdens haar research bezocht. "Ze denken dat ze echt een onderdeel worden van het gezin van hun man." Met die illusie gaat het vaak al fout: naar schatting

stranden twee van de drie patchwork families.

Ook al heeft de schrijfster haar eigen stiefmoederschap dus als 'light' en fijn ervaren, toch ontdekte ook zij dat er iets wringt in de driehoek van een vader, zijn geliefde en zijn dochter. Dat illustreert ze met de volgende anekdote. "Mijn stiefdochter was al volwassen, toen haar moeder ging scheiden van haar tweede man. Toen zei zij: 'Nu kunnen papa en mama weer bij elkaar komen'. Ik dacht onmiddellijk: 'Oh ja, dat begrijp ik volkomen, dat is die herenigingswens die kinderen altijd blijven houden.' Toen ik haar daar jaren later mee confronteerde, zei mijn stiefdochter: 'Maar ik maakte toen een grapje! Je weet toch dat ik jou de beste vrouw voor papa vind?'"

Dit misverstand is één van de kernen van Dorresteins 25ste boek, dat ronduit 'De stiefmoeder' heet. "Dit boek gaat niet over mij hoor", benadrukt zij. Al draait het ook in haar fictieve gezin om een vader, een dochter én een binnengerolde zwerfkei.

Claire heet de hoofdpersoon, en ze is prachtig, met haar reusachtige lichaam, dat ze onderhoudt met veel en vet eten. Als kunstenaar heeft zij de quilt – een doorgestikt, met verschillende lagen textiel versierd

kleed, ook wel patchwork genoemd – hoog boven de huisvlijt uitgetild. Haar man Axel aanbidt haar en als stiefmoeder is ze een succes. Claire combineert betrokkenheid met een gezonde dosis scepsis: "Als stiefmoeder kun je je maar het beste opstellen als een antropoloog die te gast is bij een vreemde stam."

Maar dan maakt de quiltkunstenaar een fout: ze meent dat haar zestienjarige stiefdochter Josefine haar een geheim toevertrouwt, omdat ze

We onderschatten wat bloedbanden betekenen

zo'n goede band hebben. "Zij ervaart dat als iets intiems", zegt Dorrestein. "Terwijl Josefine denkt: ik kan het Claire wel vertellen, want die is toch niks van mij."

Die fout slaat de harmonie aan diggelen: in Dorresteins wrangkomsche en met gothic motieven doorspekte roman staat de stiefmoeder ineens recht tegenover het onverbrekelijke team van vader en dochter. "Mijn boek gaat in feite over de vraag

of een liefdesband net zo sterk kan zijn als een bloedband tussen ouders en kinderen. Ik denk dat we zijn gaan onderschatten wat die bloedbanden betekenen: een heel sterke oerkracht van een verbinding."

Geconfronteerd met die oerkracht, wordt de stiefmoeder vanzelf boos. Zeker als haar man een dochter heeft. "Het gaat om de rivaliteit tussen stiefmoeder en stiefdochter. Met een stiefzoon heb je die niet."

Misschien strijden echte moeders ook wel met hun dochters om de liefde van hun man, zegt Dorrestein. "Volgens een prachtige theorie zijn het in sprookjes stiefmoeders geworden, omdat we het niet zouden verdragen als onze eigen moeders ons leven bedreigen. We laten de boze stiefmoeders het rotkarwei opknappen: zij laten zien dat er rivaliteit is tussen twee generaties vrouwen."

De stiefmoeder, de buitenstaander, de vreemdeling: ze knapt volgens Dorrestein wel meer rotkarweitjes op. "Haar aanwezigheid maakt dingen zichtbaar die je in een gewoon gezin niet boven tafel krijgt." Zo realiseert Josefine zich door de confrontatie met Claire dat zij nog steeds boos is op haar vader, omdat die niet met haar moeder samenleeft.

"Je zou kunnen zeggen dat stiefmoeders zeer nuttig werk leveren: ze

hebben bijna een therapeutische werking. Maar ze kunnen de consequenties daarvan niet dragen."

Met de verwende puber Josefine ontwierp Dorrestein overigens een moderne prinses, verafgood door haar vader. Volgde Dorrestein bewust de wet van het sprookje: de tegenstrever van de boze stiefmoeder móet wel een prinses zijn?

Nee, zegt Dorrestein, dat gebeurde intuïtief: "Ik denk dat je als schrijver put uit het collectieve onbewuste. Daar had mijn held en afgod, de schrijver Kurt Vonnegut, een mooie theorie over: zodra je aan het schrijven bent, en alleen dán, heb je toegang tot het weten van de wereld."

Voor haar als schrijfster heeft de stiefmoeder ook nuttig werk geleverd: ze zette Dorrestein op het spoor van het 'buitengaats moederschap'. "Er heeft zich een heel nieuw deelgebied aan mij geopenbaard. Ik zie mij hierover een hele rits boeken schrijven. Wat denk je bijvoorbeeld van de schoonmoeder? Die heeft ook een kwade reuk."

Het gezin is nog niet van Dorrestein af.

Renate Dorrestein, 'De stiefmoeder'. Uitgeverij Podium, Amsterdam, ISBN 978 90 57594 60 1, prijs: 17,50 euro. Het boek verschijnt vrijdag.

Verhalenwedstrijd

Er zijn boze en blijde stiefmoeders, met en zonder eigen kinderen, getrouwd met een weduwnaar of een gescheiden man. Elke situatie kent andere uitdagingen. Vrouwen die daarover willen chatten met lotgenoten, kunnen op verschillende internetfora terecht, zoals www.stiefmoeders.nl, www.stichtingstiefmoeders.nl en www.stiefmoederforum.nl.

Uitgeverij Podium organiseert een verhalenwedstrijd rondom 'De stiefmoeder', de nieuwe roman van Renate Dorrestein. Stiefmoeder verhalen, -strips en -filmpjes kunnen tot 15 november worden gestuurd naar prijsvraag@uitgeverijpodium.nl. Zie voor meer informatie www.renatedorrestein.nl

De twee beroemdste voorbeelden: de stiefmoeder van Assepoeter en de stiefmoeder van Sneeuwvitje. Volgens de wet van het sprookje is de tegenstrever van de boze stiefmoeder een prinses.

opvoedvraag Hoe krijg je het voor elkaar dat de kleinkinderen luisteren naar oma

Pfff, denkt oma soms, die oppasdag is wel wat zwaar

Er is niets mis met die kinderen, zeggen beide ouders. De oppasoma vindt ze ongehoorzaam en brutaal. Wat kan zij hieraan doen?

Iris Pronk

Bij de komst van haar eerste kleinkind aarzelde een oma geen moment: ze bood zich aan als oppasoma. Ouders blij, oma ook: dat zachte, mollige wezentje werd het licht in haar ogen. Elke beweging, elke glimlach, het eerste fruithapje, de

eerste tandjes – alles was haar lief. Haar wekelijkse oppasdag werd het hoogtepunt van haar week.

Toen kreeg het jochie een zusje en ook aan haar verpandde deze oma haar hart. Ze moest wel aanpoten op haar vaste dinsdag: baby wiegen, voeden, baden, soms met een peuter aan haar been. Dat gaf niks, ze genoot van de kleintjes en van de speciale band die ze met hen had.

Maar kleintjes worden groot en in dit geval ook ongezeglijk. "We gaan eten, komen jullie aan tafel?" vraagt de oma om half één. Het tweetal geeft geen sjoegje, rommelt gewoon door. Pas met de derde of vierde aansporing boekt ze enig succes.

Zo gaat het ook met tanden poetsen, jassen aantrekken, lego opruimen, tv uitzetten: oma moet zeuren en trekken. Pffff, denkt ze nu wel

eens: die dinsdag valt me zwaar. Daarom zegt ze op een avond tegen haar dochter en schoonzoon: "Jullie kinderen luisteren wel erg slecht." Die opmerking valt verkeerd. "Met de kinderen is niks mis", zeggen de ouders gepikeerd. "Naar ons luisteren ze wél. En zo niet, dan grijpen we in, dat moet jij ook doen op dinsdag. Jij bent dan de opvoeder, toch?" Is dat zo, vraagt deze oma zich nu af: moet ik die kinderen opvoeden op die ene oppasdag per week?

'Naar ons luisteren de wél. Zo niet, dan grijpen we in. Dat moet jij ook doen'

Welnee, zegt Gitty Feddema, pedagoog op omaleeftijd en auteur van handboeken als 'Ja is ja en nee is nee'. "De verantwoordelijkheid voor het bewust opvoeden ligt bij de ouders." Een oma is geen loopjongen, vindt zij. "Ze moet tegen die ouders zeggen: 'Ik wil hier wel komen om ervoor te zorgen dat alles reilt en zeilt, maar ik wil twee opgevoede kinderen.'"

Voor die klus mogen de ouders niet weglipen: ze moeten hun kinderen grenzen en gehoorzaamheid leren, en de betekenis van het woordje 'nee'. Opgevoede kinderen luisteren ook naar oma: "Die gaan niet drammen, jengelen, zeuren, mokken en bokken."

Ook orthopedagoge Steffie Moonen van Opvoedbureau Vleuten-De Meern vindt dat de ouders aan de

slag moeten. Maar dan liefst samen met oma: het wordt tijd voor een opvoedoverleg. Dat begint met de vraag: luistert het duo alleen slecht naar oma? Of gebeurt dat bij de vader en moeder, eerlijk gezegd, eigenlijk ook? Is het antwoord op die laatste vraag 'ja', dan moeten de ouders een pedagogisch plan maken, om het proces van aan tafel komen en jassen aantrekken soepeler te laten verlopen. Vervolgens doen ze aan de oma verslag: "Wij pakken het nu zo aan, misschien werkt dat ook voor jou?"

De orthopedagoge heeft nog een tip: maak gebruik van de deskundigheid van oma. Vraag haar: "Hoe deed jij dat vroeger dan bij mij?"

Reageren? Zelf een opvoedvraag insturen? Mail iris.pronk@trouw.nl